

AOS-2004

JAARVERSLAG

AMSTERDAMS
Historisch Museum

•

Het Amsterdams Historisch Museum vormt samen met het Museum Willet-Holthuysen de Dienst Historische Musea van de gemeente Amsterdam. Als zodanig vallen deze musea onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Het Amsterdams Historisch Museum stelt zich ten doel om de historische verzameling van de stad Amsterdam te beheren, te behouden, selectief uit te breiden en voor een zo breed mogelijk publiek te ontsluiten en te presenteren. Het museum wil tevens inzicht geven in het functioneren van de hedendaagse samenleving, waartoe kennis van het verleden noodzakelijk is.

Dit algemene jaaroverzicht is een verslag van activiteiten. Het financiële en het sociale jaarverslag worden apart uitgegeven en zijn bij het secretariaat op te vragen.

I amsterdam®

JAARVERSLAG 2004

INHOUD

2	WOORD VOORAF
4	PRESENTATIE
4	Tijdelijke tentoonstellingen
15	Educatie en informatie
18	COLLECTIE
22	ARCHEOLOGIE
24	MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN
26	INTERNATIONALE SAMENWERKING
27	BIJLAGEN
27	Tentoonstellingen in 2005
28	Bezoekersaantallen
30	Stichting Amsterdams Historisch Museum
30	Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum
31	ANNUAL REPORT SUMMARY

WOORD VOORAF

VEEL AANDACHT VOOR BREITNER

In het voorjaar van 2004 ging de tentoonstelling **BREITNERS AMSTERDAM** van start. De werken waren gegroepeerd rond bekende plaatsen in de stad, zoals de Dam en de Kalverstraat en werden met Breitners eigen foto's en hedendaagse foto's getoond. Pers en publiek waren heel enthousiast en hebben duidelijk van deze presentatie genoten. Nog eens extra aandacht kwam er voor **BREITNERS AMSTERDAM** toen bleek dat een tot dan toe niet geïdentificeerd, maar als *Amsterdams Stadsgezicht* gepresenteerde olieverfschets werd herkend als de Baan in Rotterdam. Een unicum in Breitners oeuvre. En onverwacht kreeg het museum vanaf 14 augustus een Breitner voor de tentoonstelling in bruikleen van veilinghuis Christie's: *Brug bij de Paleisstraat* uit 1898. Het was een zeldzame gebeurtenis en wij waren zeer verheugd het fantastische straatgezicht nog te kunnen tonen voordat het in oktober zou worden geveild.

HET GESCHENK

Het Amsterdams Historisch Museum en het Rijksmuseum beheren en tonen ieder een deel van de imposante verzameling van Adriaan van der Hoop, die hij aan de stad Amsterdam legateerde. In 1854 kon de stad het legaat aanvaarden, precies 150 jaar geleden. De beide musea gevoelden de behoefte deze belangrijke verzamelaar en zijn verzameling voor het voetlicht te brengen en het samenwerkingsproject Van der Hoop ging van start. Omdat het Rijksmuseum door de verbouwing over beperkte tentoonstellingsruimte beschikt, werd in ons museum **HET GESCHENK. DE HOLLANDSE MEESTERS VAN EEN AMSTERDAMSE BANKIER** gerealiseerd en toonde het Rijksmuseum in de Philipsvleugel twintig topstukken uit de collectie Van der Hoop. Eveneens in samenwerking kwam de fraai geïllustreerde uitgave *De Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier. De verzameling van Adriaan van der Hoop (1778-1854)* tot stand, wat zonder de financiële bijdrage van Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum niet mogelijk was geweest.

Ook de Universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam sloot zich bij dit gezamenlijke initiatief aan. In de tentoonstelling **DE SCHAT VAN SPAARBERG. DE BOTANISCHE BIBLIOTHEEK VAN EEN AMSTERDAMSE BANKIER** was een mooie selectie uit Van der Hoops boekenbezit te zien, die zijn passie voor het kweken van exotische planten goed illustreerde.

DE SERRE

Het realiseren van een dergelijk tentoonstellingsprogramma als in 2004 (en de vele jaren ervoor), kan alleen met extra financiële steun uit fondsen en van het bedrijfsleven. Daarnaast ontvangt ons museum jaarlijks bijdragen van Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum, waarin zo'n 45 bedrijven zijn verenigd. Deze regelmatige bijdragen zijn vaak bestemd voor het doen verschijnen van tentoonstellings- en bestandscatalogi. Bij uitzondering financierde Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum de vormgeving door Architectenbureau Jowa en de productie van een verplaatsbare serre. De serre werd in 2004 voor het eerst opgezet en dient als extra ruimte voor de vele gasten bij openingsbijeenkomsten van tijdelijke tentoonstellingen. Ook wordt de serre gebruikt bij festiviteiten waar veel bezoekers op af komen, bijvoorbeeld de Museumn8 en het Museumweekend.

DE BEZOEKERS EN HUN ONTVANGST

In 2004 heeft het Amsterdams Historisch Museum meer dan 200.000 bezoekers mogen ontvangen. Dat was beduidend meer dan het jaar ervoor, wat vooral te danken was aan de aantrekkingskracht van de tentoonstelling **BREITNERS AMSTERDAM**. Gemiddeld komen er zo'n 165.000 bezoekers per jaar. Museum

AANWINST/AANKOOP

Portretminiatuur van Isaac van Goudoever 1787
Maker onbekend
Zilver, fluweel, metaal, glas.
h. 13,2 cm, br. 10,5 cm
Inv.nr. KA 21853

De geportretteerde steit Isaac van Goudoever (1712-1793) voor, koopman en oudste kolonel van de Amsterdamse schutterij. Zijn kolonelschap over het witte regiment, dat hij van 1773 tot 1787 bekleedde, bezorgde hem een plaats in de geschiedenisboeken. Van Goudoever leefde in een politiek roerige tijd. In 1787 liepen de jarenlang sluimerende tegenstellingen tussen Prinsgezinden (vóór stadhouder Willem V) en Patriotten (vóór-gedeeltelijke democratie) uit op ongeregeligheden. Amsterdam balanceerde in de nazomer van dat jaar zelfs aan de rand van een burgeroorlog. Een sterke Pruisische troepenmacht, die de prins elders in Nederland al te hulp was

gekomen, marcheerde op de stad af. Amsterdam zou ze warm onthalen. Op de wallen stonden kanonnen en de omgeving kon elk moment onder water worden gezet. Bovendien waren de versterkte voorposten Halfweg, Amstelveen en Ouderkerk van batterijen geschut voorzien. De hoogbejaarde Van Goudoever was daar één van de Patriotse aanvoerders. De strijd was echter te ongelijk. Een voor een vielen de bolwerken voor de Pruisische overmacht. Elke hoop op hervormingen leek vervlogen. De vrijcorpsen werden door het nieuw benoemde prinsgezinde stadsbestuur ontwapend. Deze vernedering bleef ook Van Goudoever niet bespaard. Veel Patriotten zagen hun democratische droom met de komst van de Fransen in 1795 alsnog in vervulling gaan. Voor Van Goudoever kwam die gebeurtenis twee jaar te laat. Zijn nagedachtenis bleef in dit propagandistische zilveren souvenirportretje bewaard.

Willet-Holthuysen trekt jaarlijks gemiddeld ongeveer 45.000 bezoekers. Om het bezoek voor al die mensen zo aangenaam mogelijk te maken en om aan de eisen van de tijd tegemoet te komen, zijn in de ontvangsthallen en de winkels van het Amsterdams Historisch Museum en van Museum Willet-Holthuysen veranderingen doorgevoerd in de functie van de medewerkers op deze locaties en in de apparatuur. De oude kassa's gingen de deur uit en ervoor in de plaats kwamen computers, die kassa en gewone computer zijn. Dat heeft als groot voordeel dat de medewerkers toegang hebben tot het eigen netwerk en tot internet. Op deze wijze kunnen zij de bezoeker adequaat informeren over de vaste presentatie, tijdelijke tentoonstellingen en evenementen. Omgekeerd kan de medewerker bijvoorbeeld opzoeken hoeveel en welke groepen zich die dag zullen aandienen, of er journalisten worden verwacht, of buitenlandse gasten, en daarop anticiperen. Op internet kan een antwoord worden gevonden op vragen van bezoekers die niet direct het museum betreffen. Dit alles betekende wel dat de functie van de medewerkers inhoudelijk moest worden aangepast. De 'ontvangstmedewerkers', zoals zij nu heten, hebben een interne opleiding gekregen en in november is deze vernieuwende manier van werken van start gegaan.

IN MEMORIAM FRITS VAN ERPERS ROIJAARDS

Begin september bereikte ons het droeve bericht dat op 1 september 2004 Frits van Erpers Roijaards is overleden. Hij was van 1961 tot zijn pensionering in 1984 bij ons museum betrokken, als conservator kunstnijverheid en later als hoofdconservator. Vanaf het eerste begin heeft hij een duidelijke stempel gedrukt op zowel het aankoopbeleid als het tentoonstellingsbeleid. Daarbij stond de esthetiek van de objecten en de esthetiek van de presentatie hoog in zijn vaandel. Hij maakte verschillende catalogi over delen van de kunstnijverheidcollectie, zoals tin en zilver en was de inhoudelijke motor achter de opeenvolgende restauraties van de zalen in Museum Willet-Holthuysen, waar hij in de beginjaren zijn kamer had. In het Amsterdams Historisch Museum heeft de restauratie van de Regentenkamer onder meer volgens zijn aanwijzingen plaatsgevonden. Namens het museum nam hij deel aan bijeenkomsten van een groot aantal verenigingen die zich met delen van zijn werkterrein bezighouden, zoals het Kantosalet en de Ceramiek Vereniging. Naast zijn werkzaamheden in ons museum, was hij jarenlang de conservator voor het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Frits van Erpers Roijaards was een bevlogen man die veel voor onze beide musea heeft betekend. In 2003 nog, konden wij hem eren door de nieuwe bestandscatalogus van de goud- en zilverscollectie aan hem op te dragen. Wij zullen met erkentelijkheid aan hem terugdenken.

ERVARING OPDOEN IN HET MUSEUM

In 2004 hebben 31 stagiair(e)s met een gemiddelde duur van vier maanden in het museum stage gelopen. Wij hebben een vaste relatie met de Universiteit van Amsterdam om studenten kunstgeschiedenis de mogelijkheid te bieden museumervaring op te doen in het kader van een masterprogramma museumconservator. Naast studenten (kunst)geschiedenis en studenten van de Reinwardt Academie, de opleiding tot museoloog, zijn hier altijd stagiair(e)s uit vele verscheidene studierichtingen te vinden. Of het nu gaat om PR & Marketing, cultureel maatschappelijk werk, lerarenopleiding, restauratie, beveiliging, film en video of bedrijfsvoering, deze studenten doen hun eerste werkervaring binnen hun vak op in ons museum. Niet alleen de vaste medewerkers en de 'ervaren' tijdelijke medewerkers, ook deze stagiair(e)s hebben bijgedragen aan een succesvol museumjaar.

Pauline W. Kruseman
directeur

De verplaatsbare serre.
Foto Versnel fotografen

PRESENTATIE

TIJDELIJKE TENTOONSTELLINGEN

Breitners Amsterdam

schilderijen en foto's | paintings and photographs

9 april tot en met 5 september 2004

'Een feest van herkenning in het kwadraat' schreef de recensent in het NRC *Handelsblad* en die van *De Telegraaf* had het over een 'oogstrelende' en 'opvallend verzorgde expositie'. Dit waren bepaald niet de enige complimenteuzes die er verschenen over **BREITNERS AMSTERDAM**. Dat de bezoekers er ook zo over dachten, blijkt uit hun grote opkomst en hun enthousiaste reacties. Door de ogen van Breitner, de schilder van Amsterdam bij uitstek, konden zij zijn fascinatie voor de stad mee-ervaren en het Amsterdam van omstreeks 1900 meebeleven. De drukte op de Dam, de paardentrans, stiefelende dienstbodes, sloop- en bouwactiviteiten, Breitner heeft het allemaal vastgelegd, op doek en op de gevoelige plaat. Om de herkenning optimaal te maken werden bij de schilderijen en de foto's van Breitner ook hedendaagse foto's gepresenteerd van die straten, pleinen en grachten die hij heeft afgebeeld. Tevens werden filmbeelden en straatmeubilair uit Breitners tijd getoond en straatgeluiden ten gehore gebracht. Op een tussenverdieping in de tentoonstelling kon de bezoeker zich in het atelier van Breitner wanen. Hier waren studies, schetsen en foto's van hem te zien.

Tijdens de openingsbijeenkomst van de tentoonstelling werd na een kort welkomstwoord het eerste exemplaar van het boek *Breitners Amsterdam* overhandigd aan John Leighton, directeur van het Van Goghmuseum. Daarna hield John Leighton een openingspeech.

In 1886 verhuisde Breitner van Den Haag, waar hij zijn opleiding had genoten, naar Amsterdam, de stad die hem oneindig zou inspireren. Na jaren van stilstand zinderde het er van de activiteit. Voor het snel groeiende aantal inwoners werden aan de rand van de stad woonwijken gebouwd, zoals de Pijp en de Kinkerbuurt. Beeldbepalende gebouwen verrezen: waaronder het Rijksmuseum en het Centraal Station. Ook de oude binnenstad moest eraan geloven: dempen, slopen en bouwen was het devies.

Lauriergracht in de winter, 1893-1895

George Hendrik Breitner (1857-1923)

Dordrechts Museum

◀ De Dam, foto
George Hendrik Breitner (1857-1923)

▼ De Dam circa 1895
George Hendrik Breitner (1857-1923)
Amsterdams Historisch Museum (bruikleen
van het Stedelijk Museum Amsterdam)

De Langebrug, foto
George Hendrik Breitner (1857-1923)

AANWINST/AANKOOP

Beeldengroep Tragedie

circa 1887

Bart van Hove (1850-1914)

Grijsbakkende terracotta,
h. 22,5 cm, br. 25 cm

Inv.nr. BA 4169

De voorganger van de huidige stadsschouwburg (1894) aan het Leidseplein kende twee gedaanten. Eerst stond er een eenvoudig, laat 18de-eeuws theater. Honderd jaar later kreeg deze 'houten kast' een monumentale stenen ombouwing in classicistische stijl, die in 1874 in gebruik werd genomen. De sculpturale decoratie liet nog wat op zich wachten. Pas in 1887 kreeg Bart van Hove opdracht om beelden voor het nieuwe theater te ontwerpen. Deze gevierde Amsterdamse beeldhouwer werkte in een traditionele, academische stijl, zoals blijkt uit de vier allegorische kindergroepen die hij voor de dakrand ontwierp. De naakte

kindertjes symboliseerden Dans, Muziek, Tragedie en Komedie. De beelden werden uitgevoerd in portlandcement, een vroeg soort beton. Het lijkt op natuursteen, maar was een stuk goedkoper. Een lang leven was de 'engeltjes van de Stadschouwburg' echter niet beschoren. In de winter van 1890 brandde het gebouw tot de grond toe af. De beschadigde beeldengroepen bleven weliswaar bewaard maar raakten aan het zwerfen. Komedie en Muziek stonden jarenlang in een hoekje van het Oosterpark. Komedie werd in 1994 gerestaureerd en naar een altijd onbezet gebleven sokkel op de schouwburg gehesen, ter herdenking van het eerste eeuwfeest. Muziek wacht nog op herstel. De groepen Dans en Tragedie zijn al jaren onvindbaar. Des te belangrijker is het dat het museum nu deze fraai geboetseerde voorstudie van de Tragedie heeft kunnen verwerven.

Door zijn vriend en schilder Willem Witsen werd Breitner opgenomen in de kring van vernieuwende schilders en schrijvers die bekend wordt als de Tachtigers. Al snel was hij een van de belangrijkste Amsterdamse impressionisten. Breitner kreeg vanaf 1892 van kunsthandel Van Wisselingh & Co (Kalverstraat, hoek Spui) een maandelijkse toelage in ruil voor schilderijen. Om aandacht van pers en passanten te trekken, werd iedere week een nieuw schilderij in de etalage getoond. Over Breitners *In de sneeuw*, schreef de *Rotterdamsche Courant*: 'Voor het raam van de firma Van Wisselingh staat eene schilderij van G.H. Breitner dat ongewoon veel bekijks heeft'. Schilder en tijdgenoot Isaac Israëls verzuchtte erover in een brief aan een vriend: 'Ik dacht, ik schei er mee uit, tegen zulk werk kun je toch niet opschilderen'.

De stad afstropend, maakte Breitner eindeloze schetsen en foto's van de bouwputten, van de Dam, het Rokin, de grachten en van mensen, om die thuis uit te werken. Hij wilde vooral een schilder van het volk zijn: 'ik zal de mensch schilderen op straat en in de huizen, de straten en huizen die ze gebouwd hebben, 't leven vooral'. Of het nu regende, sneeuwde of schmerde, het boeide Breitner en zo schilderde hij het ook, druilerig en donker: 'Zaterdagavond was het een regenachtige avond. Ik heb daarvan geprofitteerd om de heele avond op de Dam alles nog eens goed over te teekenen ...'

Vanaf 1895 is niet meer die rusteloze stad onderwerp van zijn schilderijen, maar juist de verstilling van besneeuwde grachten of de geluidloze sfeer van de Westelijke Eilanden, met hun houtopslagplaatsen, pakhuizen en scheepswerven. Op Prinseneiland had Breitner, na op vele verschillende adressen te hebben gewoond, tot 1914 zijn atelier. In 1901 organiseerde de kunstenaarssociëteit *Arti et Amicitiae* (Rokin), waar hij lid van was, een grote overzichtstentoonstelling van zijn werken. Breitner had het toppunt van zijn carrière bereikt.

Samenstelling Annemarie den Dekker, met assistentie van Ninke Bloemberg Vormgeving Architectenbureau Jowa

Publicatie Tegelijkertijd met de tentoonstelling verscheen het boek *Breitners Amsterdam. Schilderijen en foto's* door Kees Keijer bij uitgeverij Toth te Bussum Evenement Elke zondag trokken tientallen deelnemers met een museumdocent er in Amsterdam op uit langs de door Breitner vereeuwigde plekken. Na deze rondleiding in de open lucht was dan de tentoonstelling aan de beurt, om hier eveneens, volgens een van de bezoekers, 'een boeiende wandeling door nostalgisch Amsterdam' te maken.

▲▲ **Heiwerk aan de Van Diemenstraat** 1897
George Hendrik Breitner
(1857-1923)
Particuliere collectie

▲ **Hartjesdag** circa 1890-1895
George Hendrik Breitner
(1857-1923)
Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Brussel

► **Portret van Adriaan van der Hoop** 1835

Jan Adam Kruseman (1804-1862)
Amsterdams Historisch Museum

▼ **Woelend water** 1827

Johannes Christiaan Schotel
(1787-1838)
Amsterdams Historisch Museum

Interieur van de Sint-Odolphuskerk te Assendelft 1649
 Pieter Jansz Saenredam (1597-1665)
 Rijksmuseum, Amsterdam (bruikleen van de stad Amsterdam)

Het vrolijke huisgezin 1668
 Jan Havicksz Steen (1625/'26-1679)
 Rijksmuseum, Amsterdam (bruikleen van de stad Amsterdam)

Het geschenk

De Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier

15 oktober 2004 tot en met 23 januari 2005

Rembrandt, Johannes Vermeer, Jan Steen: de Amsterdamse bankier Adriaan van der Hoop verzamelde deze Hollandse meesters uit de Gouden Eeuw evenals werken van eigentijdse kunstenaars. Hij wist zijn kunstbezit voor latere generaties te behouden, want hij legateerde zijn verzameling, die meer dan 250 schilderijen telde, aan de stad Amsterdam. In 2004 was het 150 jaar geleden dat Amsterdam dit machtige geschenk mocht aanvaarden. Tegenwoordig is de collectie van Adriaan van der Hoop te zien in het Rijksmuseum, waar zij een belangrijk onderdeel uitmaakt van de presentatie van de Gouden Eeuw, en in het Amsterdams Historisch Museum. In een gezamenlijk initiatief besteedden Rijksmuseum en ons museum aandacht aan de bijzondere verzamelaar en zijn verzameling.

In het Amsterdams Historisch Museum konden de bezoekers kennismaken met Adriaan van der Hoop, zijn tijd en een deel van de wereldberoemde schilderijen, zoals *Brieflezende vrouw* door Johannes Vermeer en *De molen bij Wijk bij Duurstede* door Jacob van Ruisdael. Een reconstructie van Van der Hoops pronkzaal gaf de bezoeker een gevoel van grote rijkdom, in meer dan een opzicht. Hier hingen de meesterwerken in rijen boven en naast elkaar, muren vol, zoals dat toen gebruikelijk was.

Tegelijkertijd met onze tentoonstelling presenteerde het Rijksmuseum in de Philipsvleugel een twintigtal topstukken uit de verzameling, waaronder *Het joodse bruidje* door Rembrandt.

Tijdens de officiële opening van **HET GESCHENK** hield mr. Jan Maarten Boll, voorzitter van de Vereniging Rembrandt, een speech, waarna een afsluitend woord werd gesproken door prof.dr. Ronald de Leeuw, hoofddirecteur van het Rijksmuseum.

Adriaan van der Hoop (1778-1854) was een rijk man. Zijn vermogen had hij verdiend als directeur van het internationaal opererende en zeer in aanzien staande handels- en bankiershuis Hope & Co te Amsterdam. Tevens was hij lid van de gemeenteraad, van de Provinciale Staten en van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Kortom, een prominente Amsterdammer, met een status waar zijn huis aan de Keizersgracht nr. 444-446, zijn buitenplaats Spaarnberg in Santpoort met renpaarden en botanische tuin en een kunstverzameling

◀ **Italiaans landschap met tekenaar**

circa 1650

Jan Both (1615/18-1652)

Rijksmuseum, Amsterdam

(bruikleen van de stad Amsterdam)

▼ **Boerenkermis** circa 1665

David Teniers (1610-1690)

Rijksmuseum, Amsterdam

(bruikleen van de stad Amsterdam,

bruikleen aan het Bonnefantenmuseum,

Maastricht, 2004-2008)

▼ **De beurs van Hendrik de**

Keyser te Amsterdam circa 1670-1678

Job Berckheyde (1630-1693)

Amsterdams Historisch Museum

AANWINST/AANKOOP EN SCHENKING

Bureau met toebehoren van de firma Bunjes

1850-1950

Verskillende makers en
materialen

Inv.nrs. KA 21981-83, KA
219856 e.a.

Het schrijfbureau met toebehoren, kantoorspullen en meete gereedschap, is door meerdere generaties Bunjes gebruikt in hun timmermans- en makelaarsbedrijf aan de Nieuwezijds Voorburgwal. In het begin van de 19de eeuw kwam Oltman Bunjes (1779?-1850) vanuit Oldenburg naar Amsterdam, waar hij een timmermansbedrijfje opzette. Onder de naam O. Bunjes & Zoon, Timmerlieden en Makeelaars, is dit bedrijf door de familie tot aan het einde van de 20ste eeuw voortgezet. Eerder gevestigd op nr. 146 aan de Nieuwezijds Voorburgwal, verhuisde het bedrijf na 1865 naar nr. 136. Het pand – dat doorliep tot aan de Spuistraat – diende als woning, werkplaats én kantoor. De combinatie timmerman/makeelaar kwam toen veel voor.

Nadat het compagnonschap van neef Gerrit Bunjes in 1952 was overgegaan op G. F. Jansen, kwam het zwaartepunt van het bedrijf meer op de makelaardij te liggen. Op de gezinskaart van Hermanus Johannes Bunjes (1892-1987), die als laatste van de familie in het bedrijf werkzaam was, staat onder 'beroep' de vermelding timmerman dan ook doorgestreept.

gewoon bijhoorden. Kunstkenner was hij zelf niet. Hij liet zich bij zijn aankopen adviseren door kunsthandelaren. Mede door hen schafte hij – en dat was heel ongewoon – naast klinkende namen als Rembrandt en Ruisdael, ook werken van Johannes Vermeer en bijvoorbeeld Frans Hals aan, die toentertijd weinig werden gewaardeerd. In totaal besteedde hij 400.000 gulden aan zijn kunstcollectie. Daar konden de rijksuitgaven voor kunstaankopen niet aan tippen. Van der Hoop deed nog iets ongewoons: hij legateerde zijn verzameling aan de stad Amsterdam, onder voorwaarde dat deze bij elkaar zou blijven, voor publiek toegankelijk zou zijn en dat de stad de successierechten zou betalen. Toen het zover was, spande het er om, want Amsterdam kon het geld niet opbrengen. Met financiële steun van particulieren werd het bijzondere legaat aanvaard en kon het Museum Van der Hoop in het voormalige Oudemannenhuis aan de Oudezijds Achterburgwal in 1855 worden geopend, zoals de erflater dat had gewild. In 1885 ging het gehele Museum Van der Hoop als bruikleen van de stad Amsterdam naar het nieuwgebouwde Rijksmuseum, waar de verzameling in een speciale Van der Hoopzaal werd tentoongesteld. De stad had (financiële) moeite met de exploitatie gehad en dit leek een goede oplossing. Een flink deel van de inmiddels wereldberoemde verzameling keerde terug in een stedelijk museum, toen in 1975 het Amsterdams Historisch Museum in het voormalige Burgerweeshuis zijn poorten opende. Voor beide musea zijn de schilderijen uit dit unieke erfgoed grote publiekstrekkingen, Hollandse meesters die dankzij de inspanningen van één man nog door miljoenen kunnen worden bewonderd.

Samenstelling Norbert Middelkoop

Vormgeving Architectenbureau Jowa

Publicatie in samenwerking met het Rijksmuseum en met financiële ondersteuning van Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum kwam de uitgave tot stand *De Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier. De verzameling van Adriaan van der Hoop (1778-1854)*, Amsterdam/Uitgeverij Waanders, Zwolle 2004, onder redactie van Ellinoor Bergvelt, Jan Piet Filedt Kok en Norbert Middelkoop. Met essays door verschillende deskundigen, ruime aandacht voor de topstukken, die in kleur zijn opgenomen, en een volledig geïllustreerd overzicht van de verzameling.

Evenementen Speciaal voor de bewoners van de Van der Hoopstraat (voor de goede orde: genoemd naar de vader van de verzamelaar) was er een lezing door conservator Norbert Middelkoop, waarna de straatgenoten de tentoonstelling konden bezoeken. In samenwerking met het stadsdeel Westerpark waren ruim 200 uitnodigingen voor dit evenement verzonden, waarop ongeveer 80 bewoners hebben gereageerd.

- Op 21 oktober gaf prof.dr. J.T.M. Bank een lezing 'Terugkeer van een Verloren Zoon, Adriaan van der Hoop in Amsterdam' voor de leden van Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum en de Amsterdamse Kring met aansluitend een bezoek aan de tentoonstelling.
- Na afloop van de vijfde Rembrandt-lezing op 26 oktober door prof.dr. H.W. van Os en mevrouw prof.dr. M.A. Schenkveld-van der Dussen over het schilderij 'Vivat Oraenge' van Jan Davidz. van der Heem ontving het museum de leden van de Vereniging Rembrandt in de tentoonstelling.

Workshop
Foto Marco Baiwir

Circus Elleboog in het museum

Even te gast: Circus Elleboog

Duizenden Amsterdamse kinderen hebben bij Circus Elleboog leren ballopen, jongleren, acrobatieken en koordansen. Wie eenmaal bij Elleboog in de piste heeft gestaan, vergeet dat nooit meer. In het voorjaar van 2004 zocht Elleboog contact met het museum. Elleboog bleek een fraaie verzameling oude circusattributen te hebben en veel foto's en films van de repetities en voorstellingen. In een tot nu toe niet optimaal benutte hal in het museum werd een kleine opstelling ingericht. In oktober is de opstelling geopend in aanwezigheid van veel oud-Ellebogers en inmiddels zijn er in het museum enkele circus-workshops gegeven. Tijdens het maken van de tentoonstelling werd de conservator gevolgd door de programmamakers van Basta (van AT5, de lokale televisiezender) die kinderen een idee wilden geven wat er zo allemaal bij komt kijken om een tentoonstelling te maken.

Elleboog heeft op veel verschillende adressen in Amsterdam gezeten. In 1949 stichtte Ida Last-ter Haar het kindercircus in de Galerie van het afgebrande Paleis voor Volksvlijt op het Frederiksplein. In 1960 verhuisde Elleboog naar een oude suikerfabriek in de Egelantiersstraat en 20 jaar later naar de Passeerdersgracht. Vanaf toen konden kinderen uit de hele stad lid worden van Elleboog. Sinds de jaren '90 kwamen er nieuwe activiteiten: voor ouders en kinderen, voor gehandicapten, voor schoolgroepen, voor thuisloze jongeren en zelfs voor bedrijven.

De grachtengordelkinderen vonden hun weg zelf wel naar Elleboog. Om kinderen in de rest van Amsterdam te bereiken, is Elleboog gaan samenwerken met andere stadsdelen, zoals Bos en Lommer, de Baarsjes en Zuidoost. Sinds 2000 is er een tweede vestiging van Elleboog in Zuidoost.

Regelmatig bellen en schrijven Amsterdamse instellingen, kunstenaars en bedrijven naar het museum met de vraag of er ruimte is voor een tentoonstelling, vaak in verband met een naderend jubileum. Aangezien het museum sinds de uitbreiding van de vaste opstelling met zalen over de 20ste eeuw ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen verloren heeft, moeten we helaas vaak nee verkopen. Het is nu de bedoeling om de komende jaren het vroegste deel van de geschiedenis 'in te dikken' om zo ruimte te creëren voor kleine tijdelijke presentaties, zodat nog meer groepen uit de Amsterdamse samenleving even te gast kunnen zijn in het museum.

Kijk mij. Foto's van kinderen uit opvang en pleegzorg

Ter ere van het 100-jarig bestaan van HVO-Querido, een Amsterdamse organisatie voor maatschappelijke opvang en geestelijke gezondheidszorg in Amsterdam, hebben kinderen van zes tot vijftien jaar uit opvang en pleegzorg foto's gemaakt van hun dagelijkse leven en een portret van henzelf, met de bedoeling deze foto's in tentoonstellingsvorm te presenteren. Ter voorbereiding bezochten zij in twee groepen het museum, waarbij vooral aandacht werd besteed aan de portretten in de opstelling. Aansluitend kregen zij een heuse workshop fotografie en konden ze aan de slag. Ze fotografeerden familie en vrienden, wat ze mooi vonden of lelijk en waar ze van hielden. De kinderen zijn gewone kinderen, maar tegelijkertijd ook bijzondere kinderen. Ze wonen voor korte of langere tijd in een opvanghuis van HVO-Querido of in een pleeggezin via SaC-Amsterdam Jeugdzorg.

12 September was het zover en kon de tentoonstelling, die op de grote binnenplaats stond, terwijl de eigen portretten in de wezenkastjes op de kleine binnenplaats te zien waren, op heel feestelijke wijze worden geopend, waarvan het NOS Jeugdjournaal verslag deed.

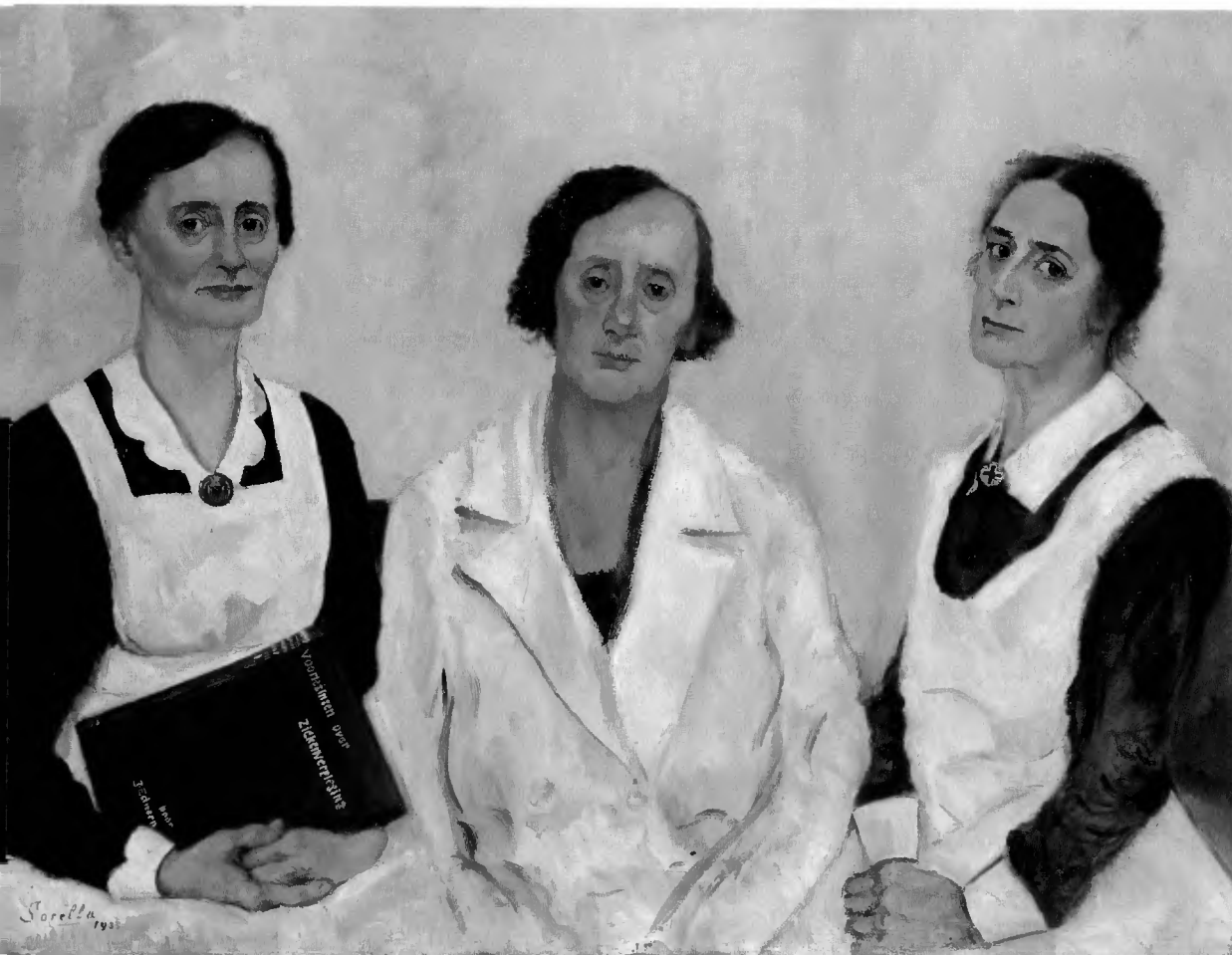
AANWINST/SCHENKING
Poëziealbum van Anne-
marie Grewel 1944-1947
Inv.nr. LA 2065

'Annemarie Grewel traject', zo heet het ervaringstraject voor leden van de Partij van de Arbeid die overwogen zich verkiesbaar te stellen voor de Amsterdamse gemeenteraad of deelraden. Als eerbetoon aan een markante PvdA-politica, die zich vooral zelf een mening wilde vormen. Haar eigen lidmaatschap van de gemeenteraad nam Annemarie Grewel (1935-1998) heel serieus, maar zij oefende de functie uit met een groot gevoel voor humor. Misstanden werden aan de kaak gesteld, draaiende politici op hun nummer gezet en onzin afgedaan met de oneliner: 'dacht het niet!' Haar weerzin tegen alles wat maar rook

naar discriminatie moet zich in haar jeugd onuitwisbaar hebben geworteld. Het poëziealbum, en vooral de column die zij over het album schreef, laten een beetje van die jeugd zien. Haar commentaar geeft de geijkte gedichtjes soms een wrange wending. Het vierde gedichtje in het album is van haar schooljuffrouw: 'Zij was hoofd van de Amsterdamse Jeugdstorm en kwam in uniform, met de ijzere ring aan haar vinger, op school. Zwart-oranje petje. Ik had in de eerste klas en misschien ook in de tweede even, bij haar in de klas gezeten en moest toen naar de joodse school nummerodertien. Daar had ik een juffrouw van wie ik werkelijk een enorme afkeer had. (...) Ik kreeg andere papieren en was geen jood meer. Dus moest ik terug naar mijn eerste school en de Jeugdstorm-juffrouw. Ze sloot me in de armen en was dolblij dat ik terug was.' De juffrouw blijkt kinderen uit de klas te helpen onderduiken. 'Ze was zo fout als een deur, maar de beste onderwijzers van de wereld, en aan haar klas moest je niet komen! Ze heeft na de oorlog minder lang gezeten dan ze eigenlijk had verdiend, vanwege de verzachtende omstandigheden. Haar versje: *Daar alleen kan liefde wonen
Daar alleen is 't leven goed
Waar men blij en ongedwongen
Alles voor elkander doet.* Geschreven op 10 juli 1944.'

◀ Annemarie Grewel en haar broer Charles

AANWINST/AANKOOP

De verpleegsters 1935

Thérèse Ansingh (1883-1968)

Olieverf op hardboard,

87 x 118 cm

Inv.nr. SA 55411

Thérèse Ansingh, die onder de kunstnaam Sorella werkte, maakte deel uit van de 'Amsterdamse Joffers', negen schilderende dames van goeden huize, onder wie Nelly Bodenheim, Betsy Westendorp-Osieck en Thérèse's zuster Lizzy Ansingh. Samen hadden zij aan de Rijks-academie voor Beeldende Kunsten les gekregen. De tante van Thérèse en Lizzy, de bekende schilderes Thérèse Schwartz, spoorde het negental aan hun werk gezamenlijk tentoon te stellen en zich als eerste vrouwelijke kunstenaarsgroep te profileren. Vernieuwend waren de joffers niet, maar hun werk was zeer geliefd bij het kunstminnende publiek.

Over dit broos aandoende portret door Thérèse Ansingh tasten we nog grotendeels in het duister. Het is niet bekend wie de voorgestelden zijn. De verpleegsters komen mogelijk uit het Binnengasthuis en het Wilhelminagasthuis. Beide Amsterdamse ziekenhuizen bestaan niet meer. Het boek dat de linker verpleegster vasthoudt is: Voorlezingen voor ziekenverpleging, geschreven door J. Eduard Stumpff, een werk dat vele malen is herdrukt. De vrouw in het midden is wellicht een arts, gezien de witte jas. Haar duidelijk gekwelde blik echter, en het mededogen dat de verpleegsters uitstralen, doen vermoeden dat zij een verpleegde zou kunnen zijn.

Actualiteiten- en aanwinstenhoek

Op de benedenverdieping van het museum, naast de winkel, is de zogenaamde 'Actualiteiten- en aanwinstenhoek'. Hier worden kleine tentoonstellingen ingericht met recente aanwinsten of de laatste opgravingen van de afdeling Archeologie van bureau Monumenten & Archeologie. In 2004 toonden twee tentoonstellingen archeologische vondsten. *Onze Oude Buren* vertelde verhalen achter de vondsten die de afgelopen 25 jaar zijn opgegraven in verschillende Nederlandse steden. *Vondsten Noord-Zuid Lijn* liet de voorwerpen zien die zijn gevonden tijdens de voorbereidingen voor de bouw van het metrostation Rokin. In een video-interview gaf de stadsarcheoloog Jerzy Gawronski commentaar bij de vondsten. Aan de hand van informatiemateriaal van het Voorlichtingscentrum Noord-Zuid Lijn werd in de presentatie tevens uitgelegd hoe dat gaat, een station bouwen onder de grond.

MIJN MOKUM

BREITNERS AMSTERDAM was één van de elementen in een experimenteel educatief programma voor mensen die de Nederlandse taal aan het leren zijn in zogenaamde NT2-groepen (Nederlands als Tweede Taal). Samen met een stagiaire van Marokkaanse afkomst, werd een eenvoudige, maar zeer doeltreffende opzet ontwikkeld.

Tijdens een voorbereidende les kreeg men afbeeldingen van schilderijen en foto's te zien die in de tentoonstelling hingen, terwijl tegelijkertijd bepaalde woorden werden behandeld. Dan volgde het bezoek aan **BREITNERS AMSTERDAM**. Hier konden de schilderijen, foto's en woorden uit de les worden herkend, waardoor er een wisselwerking ontstond met de museumdocent die rondleidde. Krachtproef voor de deelnemers was het maken van een gedicht over een schilderij, met elf woorden. Ten slotte volgde een korte stadswandeling. Het experiment was effectief en zal als NT2-programma 'Mijn Mokum' in samenwerking met het Nederlands Centrum Buitenlanders en het Gilde Mee in Mokum verder worden ontwikkeld. Het Amsterdams Historisch Museum is tot dusverre één van de weinige musea met een combinatie van museumbezoek en taalonderwijs in het vaste aanbod.

OOST, AMSTERDAMSE BUURT: NA DE TENTOONSTELLING

Voor de tentoonstelling **OOST, AMSTERDAMSE BUURT** die in 2003 werd gehouden en een scala aan nevenactiviteiten genereerde, is intensief samengewerkt met organisaties en bewoners van Amsterdam Oost. Het was de bedoeling dat na afloop van de tentoonstelling de contacten met de buurt onderhouden zouden worden. En dat is ook gebeurd. Ons museum is nog steeds betrokken bij het opleiden van vrijwilligers die verhalen van buurtbewoners verzamelen en schrijven voor de website www.geheugenvanoost.nl, een van de succes- sen van de tentoonstelling. Vrijwilligers in Oost hebben de website overgenomen en het stadsdeel Oost/Watergraafsmeer financiert het project tot in ieder geval juni 2005. De gestadig groeiende site zal in juni 2005 in de collectie van het museum worden ondergebracht. De site heeft Oost behoorlijk geïnspireerd, er werden verschillende manifestaties georganiseerd waarbij het verhalen vertellen, herinneringen ophalen aan Oost, onderdeel van het programma was. Eén van de doelstellingen van de tentoonstelling was het verzamelen van objecten, afkomstig van migranten. Ook in 2004 mocht het museum aanwinsten ontvangen, zoals de trouwjapon die hiernaast staat afgebeeld. Het museum heeft bij de organisatie van de tentoonstelling veel kennis en

AANWINST/SCHENKING
Hindoestaanse sari 1978
Inv.nr. KA 21963

De Surinaamse Geeta Soudagar-Pantjoe woont sinds 1979 in Nederland. Samen met haar man kwam ze naar Amsterdam om te werken. Hun drie kinderen zijn hier geboren en getogen. In Amsterdam Oost wonen vele hindoes, onder wie de familie van Geeta. Voor hun emigratie naar Nederland zijn Geeta en haar man in 1979 in Suriname op traditionele hindoewijze getrouwd. De rode, met goud-

draad bewerkte sari droeg zij bij deze gelegenheid. Geeta's moeder heeft de sari gemaakt. De kleur rood staat symbool voor reinheid. Het hindoe- staanse huwelijksfeest is verspreid over drie dagen, waarbij de aanwezigheid van veel familie traditie is. Een week van tevoren komen ze deelnemen aan uitgebreide rituelen. Tegenwoordig gebeurt dat een stuk minder, onder meer omdat de huizen in Nederland niet zoveel gasten kunnen herbergen. Na haar huwelijk heeft Geeta de sari nog bij verschillende feestelijke gelegenheden gedragen.

AANWINST/SCHENKING
Delen van het glasservies
'Jan de Meijer' circa 1927
Jan B. A. de Meijer (1878-1950)
Uitvoering: de Kristalunie,
Maastricht
Kristal, grootste h 15,5 cm
Inv.nrs. KA 21929-21934

In navolging van Glasfabriek Leerdam ging ook de Kristalunie vanaf de jaren '20 van de vorige eeuw kunstenaars aantrekken om gebruiks- en sierglas te ontwerpen, zoals Eduard Cuypers en Jan Eisenloeffel. De Amsterdamse architect en meubelontwerper Jan de Meijer was een van de eersten die voor de Kristalunie een drinkservies ontwierp. Hoewel er verschillende schetsen van zijn hand bestaan, is, voor zover bekend, alleen dit drinkservies uitgevoerd, dat zeven jaar in productie bleef. Jan de Meijers naam is verbonden met die van grote architecten uit het begin van de 20ste eeuw die in Amsterdam beroemde gebouwen ontwierpen, onder wie H.P. Berlage en K.P.C. de Bazel, zijn leermeester op het gebied van de architectuur. De Meijer was geen uitgesproken navolger van een bepaalde stroming. Hij ontwierp zowel het kantoor van de rederij van de Westfries-

landlijn aan de De Ruyterkade, tegenwoordig bekend als pier 10, een belangrijk voorbeeld van het Nieuwe Bouwen, als de twee half verzonken urinoirs op het Valeriusplein in Amsterdamse Schoolstijl. Hij was verbonden aan grote woningbouwprojecten, onder andere in Amsterdam-West (Jan van Galen-/Mercatorstraat). Volgens een tijdgenoot beschikte Jan de Meijer over encyclopedische kennis op zijn vakgebied en vonden de moderne als ook de oude bouwkunst in hem een 'deskundig, persoonlijk en geestdriftig pleitbezorger'. Hij was onder meer lid van de Gemeentelijke Monumentencommissie. Menige restauratie in de Amsterdamse binnenstad is onder zijn leiding uitgevoerd.

ervaring opgedaan, waarbij vooral het ter plaatse werken in de buurt aan activiteiten en met verschillende doelgroepen weliswaar zeer tijdrovend was, maar behoorlijk succesvol is gebleken. Zowel nationaal als internationaal bestaat er veel belangstelling en ontvangt het museum grote waardering voor de werkwijze en de resultaten. Zo heeft een medewerkster voor de ICOM-conferentie in Seoul, het driejaarlijkse, internationale congres van musea, lezingen over deze werkwijze gehouden en zijn er verscheidene artikelen en interviews verschenen in (vak)bladen.

OMA'S TIJD

In samenwerking met leerkrachten van basisscholen werd een museumprogramma voor de allerkleinsten in het basisonderwijs ontwikkeld: **OMA'S TIJD**. Oma's tijd speelt in de jaren '50 en de poppenkastfiguren Jan Klaassen en Katrijn hebben de hoofdrol. Ons museum is een van de weinige musea die nu twee programma's voor 4- tot 6-jarigen biedt.

VOOR HET VMBO

Vanaf 2001 worden in een samenwerkingsverband van Van Goghmuseum, Rijksmuseum, Amsterdams Historisch Museum en Stedelijk Museum, het zogenaamde GRAS-project, educatieve programma's gemaakt voor VMBO-leerlingen. Het GRAS-project werd gedurende de vier jaar van het derde Kunstenplan 2001-2004 jaarlijks gesubsidieerd door zowel het ministerie van OC&W als de gemeente Amsterdam. In die vier jaar zijn in totaal vier programma's ontwikkeld, waarvan de laatste twee in het najaar van 2004 zijn afgerond. Er is door bureau Motivaction een onderzoek naar het aanbod gedaan, waaruit blijkt dat de docenten tevreden zijn en dat het aanbod goed aansluit bij het VMBO-onderwijs. Het GRAS-project zal de komende jaren door de musea zelf worden voortgezet.

KUNSTKIJKUREN

Sinds 2004 bezoeken kinderen in het kader van de kunstkijkuren ook ons museum. Nu een aantal kunstmusea (gedeeltelijk) gesloten is in verband met renovatie, deed zich de gelegenheid voor om scholieren niet alleen kennis te laten maken met kunst(musea), maar eveneens met *cultuur* in musea. Het museum is er al jaren voorstander van om de kunstkijkuren te verbreden naar kunst- en cultuurkijkuren.

AANWINST/BRUIKLEEN
Portretten van Pieter
Hasselaer en Aeghje

Hooft 1611

Cornelis van der Voort
 (1576-1624), atelier?
 Olieverf op paneel,
 131 x 99,5 cm
 Inv.nrs. SB 6432-33

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Kopstukken. Amsterdammers geportretteerd 1600-1800* (2002-2003) werd het museum benaderd door een particulier die twee portretten uit familiebezit in langdurig bruikleen wilde afstaan. Het betreft de beeltenissen van brouwerszoon Pieter Pietersz Hasselaer (1583-1651) en zijn vrouw Aeghje Cornelisdr Hooft (1587-1653). De schilderijen zijn 1611 gedaateerd, drie jaar na het huwelijk van het paar. Het museum beschikte reeds over twee portretten van Pieter Hasselaer: als luitenant der Handboog-

schutters op een schilderij door Cornelis van der Voort uit 1623 en als burgemeester op een klein groepsportret door Thomas de Keyser uit 1638. Een individueel portret ontbrak echter.

81j Hasselaers indrukwekkende carrière, die nu uitstekend kan worden gevisualiseerd, hoorde ook zijn huwelijk met burgemeestersdochter Aeghje Hooft. Van haar was geen enkel portret bekend. In de collectie waren wel reeds haar ouders vertegenwoordigd, evenals haar beroemde broer Pieter Cornelisz Hooft. Of de portretten, die zich in de originele lijsten bevinden, ook daadwerkelijk door Van der Voort zijn geschilderd, staat niet onomstotelijk vast. Zij lijken hoe dan ook uit de directe omgeving van deze kunstenaar te komen en zouden replica's kunnen zijn op zijn atelier vervaardigd en bestemd voor een naaste verwant van het paar.

COLLECTIE

DE STIJL VAN AMSTERDAM

De 55 diensten en stadsdelen van de gemeente Amsterdam hadden evenzoveel verschillende logo's. Het 'concern Amsterdam' zoals de stad met 20.000 ambtenaren en een jaarlijkse omzet van 3 miljard euro zichzelf graag noemt, wilde een gemeentebrede visuele identiteit. De opdracht voor het project de Stijl van Amsterdam ging naar de ontwerp bureaus Thonik en Eden. Zij bepaalden hoe de enig juiste, gemeentelijke Andreaskruisen eruit zouden moeten zien: zonder opsmuk in helder rood. De nieuwe concernstijl omvat niet alleen het merk, de basiskleuren (rood, wit, zwart en twee grijzen), lettertypen (Avenir en Documenta), maar ook algemene richtlijnen voor beeldgebruik, layout en zelfs voor taal en gedrag. Op www.stijlweb.amsterdam.nl zijn alle mogelijke toepassingen van het nieuwe logo te vinden, zoals gevelbelettering, op formulieren, en spreekgestoeltes. Stadsdelen, diensten en grote projecten hebben ruimte voor een eigen deel-identiteit door toevoeging van een naam of beeldteken aan het algemene gemeentemerk. In mei 2003 won Amsterdam de tweejaarlijkse Nederlandse Huisstijlprijs.

In 2004 heeft het Amsterdams Historisch Museum in Amsterdam Oost/Watergraafmeer voorwerpen verzameld met de oude huisstijl. In 2005 zal ook bij andere diensten en stadsdelen gezocht worden naar voorwerpen voorzien van niet meer toegestane stijlen.

HET TOEKOMSTIGE DEPOT

Het Kunstenplan 2001-2004 liep in 2004 ten einde. Eén van de belangrijkste speerpunten in het kunstenplan is niet gerealiseerd, te weten een nieuw depot. Wel zijn er al veel voorbereidende werkzaamheden verricht, zoals het opstellen van een programma van eisen en een conceptbegroting voor verhuizing en exploitatie. Daar waar mogelijk, werd en wordt samengewerkt met het Stedelijk Museum. Het realiseren van een nieuw depot wordt steeds dringender. Te meer omdat het huurcontract van gebouw Mercurius te Wormer, waar de collectie archeologie is gehuisvest, door de provincie Noord-Holland is opgezegd per 1 januari 2006. Het zal niet mogelijk zijn voor die datum een nieuw depot te hebben, dus zal er naar tijdelijke opslagruimte voor de archeologische collectie gezocht moeten worden.

AANWINST/AANKOOP

Schotel 1784

Noordelijke Nederlanden,
Delft?

Aardewerk, tinglazuur, blauw
beschilderd, diam. 43,5 cm
Inv.nr. KA 21956

De zeldzame 18de-eeuwse reclameschotel heeft een Amsterdamse geschiedenis. Het opschrift luidt: 'Jan Frederik Ebell & Casper Biekman, Kooplieden in Engels: Delft: en Ceuls Aardewerk. 1784'. Waar het bedrijf van Ebell en Biekman (ook gespeld als Beekman) precies gevestigd was is niet bekend, mogelijk in een pand op de hoek van de Geldersekaade en de Buitenkant. Ook over het reilen en zeilen van de zaak tasten we in het duister. Wel weten we dat de familie Ebell niet alleen door zakelijke banden met de Biekman was verbonden. In 1777 was Jan Frederik met een zuster van zijn compagnon getrouwd.

De ophanggaatjes bovenin de schotel maken duidelijk dat het object niet was bedoeld voor gebruik op tafel of in de keuken. Het voorwerp zal een functie als wandversiering hebben gehad. Vanwege de reclame-tekst zal dat niet in een woonhuis zijn geweest maar in een winkel, mogelijk de speciaalzaak van Ebell en Biekman zelf. De rand van de schotel vertoont een fraai gepenseeld, zij het gangbaar, decor van gestileerde bloemen en ranken. Bijzonder is het opschrift op het middendeel, waaruit blijkt dat Ebell en Biekman een veelzijdig assortiment leverden. Van eenvoudig keukengerei uit Keulen tot Delfts gebruiksgoed en Engels aardewerk, dat toen aan een onstuitbare opmars bezig was. Het Engelse 'roomgoed' was harder en beter van kwaliteit dan het brosse Delfts en werd op industriële wijze geproduceerd. Het zou uiteindelijk het Delftse product geheel van de markt verdringen.

AANWINST/AANKOOP

Aankomst van het stoomveer uit Zaandam

circa 1890

Philip Sadée (1837-1904)

Olieverf op papier op paneel,

34 x 58,5 cm

Inv.nr. SA 55405

De uit Den Haag afkomstige Philip Lodewijk Jacob Frederik Sadée legde zich na zijn opleiding bij J.E.J. van den Berg vooral toe op historiestukken en werken met bijbelse onderwerpen. Na zijn verdere studie in Düsseldorf (1866) specialiseerde hij zich, op aanraden van zijn Duitse leermeester Kindler, in onderwerpen als het landelijke leven en het vissersleven. Ook maakte hij sindsdien stadsgezichten. Deze recente verwerving van het museum is daar een voorbeeld van. Sadée was hoofdleraar aan de Haagse Tekenaakademie. Hij had een professionele binding met Amsterdam, want hij was lid van kunstenaarsvereniging Arti et Amicitiae.

Sadée heeft zich voor dit schilderij laten inspireren door het levendige va-et-vien bij de steigers aan het IJ, achter het Centraal Station. Na de ingebruikneming van het nieuwe Centraal Station (1889), verhuisden de aanlegplaatsen van de meeste lokale en regionale lijnen naar de nieuwe steigers

op het stationseiland. Daar, op de De Ruyterkade, kon men de lijnen vinden met bestemmingen in Noord-Holland (zoals IJmuiden, Alkmaar, Hoorn en Enkhuizen), maar ook met verder gelegen bestemmingen zoals Lemmer, Kampen en Zwolle. Jarenlang heeft het veer naar Zaandam steiger 11 gebruikt dat herkenbaar was aan het grote bord dat de bestemming aangaf.

De pronkzaal in de tentoonstelling *Het geschenk*. Foto Jan van Esch.

Mede ter voorbereiding op een toekomstige verhuizing is er veel gedaan aan conservering, restauratie en ontsluiting van de collectie. Werken aan de collectie is veelal werk dat achter de schermen gebeurt. Maar collectiewerk is voor een museum net zo belangrijk als presentatie en educatie.

PRONKZAAL UIT EIGEN COLLECTIE

Bij elke tijdelijke tentoonstelling ondergaan de tentoonstellingszalen een ware metamorfose. Zo ook bij de tentoonstelling **HET GESCHENK. DE HOLLANDSE MEESTERS VAN EEN AMSTERDAMSE BANKIER**. Op de begane grond van het tentoonstellingsgebouw was het woonhuis van de verzamelaar Adriaan van der Hoop de tevoorschijn getoverd en op de eerste verdieping het Museum Van der Hoop. Bij de inrichting hebben de medewerkers zich wat dichtertelijke vrijheden gepermitteerd en is er rijkelijk geput uit de eigen collectie om het vroeg 19de-eeuwse woninginterieur te construeren. Daarbij zijn originele fragmenten gebruikt uit een empire interieur dat afkomstig is uit een huis aan de Keizersgracht. Dit pand moest omstreeks 1895 plaats maken voor de nieuwe verkeersader in het Amsterdamse centrum: de Raadhuisstraat. Lambrisering, spiegels, schoorsteenmantel en deuren van de achterkamer werden overgebracht naar het Stedelijk Museum. Daar diende het interieur, samen met een tiental andere stijlkamers, als entourage voor de presentatie van de collectie van mevrouw Lopez Suasso, de weldoenerster die met haar erfenis de bouw van het Stedelijk Museum had mogelijk gemaakt. In de jaren '70 van de vorige eeuw zijn deze stijlkamers uit het museum verwijderd en in het depot opgeslagen; nu maken ze deel uit van onze museumcollectie.

De restauratoren en verschillende stagiaires hebben gewerkt aan de restauratie en de conservering van de schoorsteenmantel, de spiegel en de deuren. En de architect heeft zich door deze stijlvolle interieurstukken laten inspireren bij het ontwerp voor de 'pronkzaal'. Het resultaat mocht er zijn en deed voortreffelijk dienst als tijdelijk onderkomen voor het 'geschenk aan de stad'.

AANWINST/AANKOOP

De maansiecke

Jan Luyken (1649-1712)

Tekening, pen en penseel.

11,5 x 15 cm

Inv.nr. TA 55407

Aan veel prentbijbels, daterend uit eind 17de, begin 18de eeuw, is de naam van Jan Luyken als illustrator verbonden. Het boekwerk *Schriftuurlijke Geschiedenissen en Gelykenissen van het Oude en Nieuwe Verbond*, dat in 1712 in twee delen verscheen, kan met recht de prentbijbel van Jan Luyken worden genoemd. Hij vervaardigde de illustraties en tekende tevens voor de gehele tekst, die uit gedichten en bijbehorende bijbelcitataten bestaat. Van de 339 illustraties zijn er 131 door zijn zoon Casper geëst. Naar verluidt, is Casper met deze prentenreeks begonnen, maar hij overleed in 1708. Casper had de prenten van het Oude Testament tot de geschiedenis van de profeet Elisa voltooid, zijn vader heeft vervolgens de reeks afgemaakt.

De maansiecke is een voorstudie voor een van de illustraties bij het Nieuwe Testament en werd in één lot met

nog een andere voorstudie uit deze reeks, te weten *De bergh Tabor*, op een veiling aangekocht. In de oorspronkelijk Luyken-verzameling, die in 1907 aan de gemeente Amsterdam werd overgedragen, bevonden zich al 94 van dergelijke voorstudies voor de prenten in de 'Schriftuurlijke Geschiedenissen'.

De maansiecke. Matth. 17. 14. / Marc. 9. 16. / Luc. 9. 37.

STEEDS MEER DIGITAAL

De achterstanden in de digitalisering van bepaalde collectieonderdelen, zoals een jaar geleden vastgesteld in het Collectieplan, zijn voor een aanzienlijk deel weggewerkt. De collectie munten en penningen (in totaal circa 5.500 objecten) is digitaal gefotografeerd door de firma Pictura en de afbeeldingen zijn gekoppeld aan de objectrecords in ADLIB, het computerprogramma dat het museum gebruikt speciaal voor collectiebeheer.

De ruim 1.200 foto's die door Abraham Willet in de tweede helft van de 19de eeuw zijn verzameld zijn intern digitaal gefotografeerd en geregistreerd in ADLIB. Naar aanleiding van een educatieve presentatie in de Bloemententoonstelling zijn alle bladen uit het album van Catharina Backer, in langdurig bruikleen van de Backer Stichting, digitaal gefotografeerd. De afbeeldingen van de archeologische voorwerpen die deel uit maken van de vaste opstelling zijn aangeleverd door de afdeling Archeologie van het bureau Monumenten & Archeologie en gekoppeld aan de objectrecords in het systeem.

In 1999 en 2000 is een groot deel van de fotokaarten gescand en aan de objectrecords gekoppeld. De resterende fotokaarten zijn begin 2004 gescand, zodat nu alle foto's van objecten uit de collectie in de computer zijn opgenomen.

Aparte vermelding verdient de collectie Luyken: het Amsterdams Historisch Museum beheert de meest complete Luyken-collectie ter wereld. Het betreft 11.000 prenten, 1.200 tekeningen en 1.500 boekbanden van de Amsterdamse boekillustratoren Jan (1649-1712) en zijn zoon Casper (1672-1708) Luyken. De verzameling is bijeengebracht door Christiaan Pieter van Eeghen (1816-1889) en is door zijn erfgenamen aan de stad Amsterdam geschonken. De onderwerpen van hun prenten bestrijken vrijwel alle kennisgebieden uit hun tijd. In 2004 zijn alle prenten en tekeningen digitaal gefotografeerd door de firma Pictura en de basisgegevens van alle prenten zijn ingevoerd.

WERK AAN SCHILDERIJEN

Eind 2002 heeft de Stichting Kollektief Restauratieatelier Amsterdam (SKRA) een rapport opgesteld waarin de toestand van de gehele collectie schilderijen in kaart is gebracht. Per schilderij zijn codes toegekend, waaruit blijkt of behandeling noodzakelijk is en hoeveel tijd daarmee gemoeid zou zijn. Deze codes zijn nu geconverteerd naar ons eigen programma, waarmee op eenvoudige wijze inzicht verkregen kan worden in de toestand van de gehele collectie schilderijen en van afzonderlijke stukken.

DE BIBLIOTHEEK VAN ABRAHAM WILLET

In zijn huis aan de Herengracht 605 bracht verzamelaar Abraham Willet (1825-1888) een voor zijn tijd representatieve en omvangrijke bibliotheek bijeen. Een belangrijk deel hiervan ging over kunstgeschiedenis en dan met name kunstnijverheid, als achtergrondinformatie voor zijn eigen verzameling. De gehele verzameling bleef hier bewaard, omdat het pand met inboedel in 1895 door zijn weduwe werd gelegateerd aan de stad Amsterdam en als Museum Willet-Holthuysen voor publiek werd geopend. Vanaf 1929 tot 1962 was eveneens het Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam er gevestigd. Willets boekenbezit vormde in die jaren de basis voor de bibliotheek van het instituut. Een deel van de boeken, ruim duizend waardevolle banden, verhuisden met het Kunsthistorisch Instituut mee toen het de statige villa aan de Johannes Vermeerstraat 1 betrok. In februari 2004 is er een einde gekomen aan dit zeer langdurige bruikleen en is dit deel van de boeken in het pand aan de Herengracht weer samengevoegd met dat deel van de oorspronkelijk bibliotheek van Abraham Willet, dat hier op de bovenste verdieping was achtergebleven. De gehele bibliotheek bestaat in totaal uit circa 3.600 titels. Na verwerking van het thuisgekomen, kunsthistorische deel in de boekencatalogus, zal de gehele Willet-bibliotheek op afspraak raadpleegbaar zijn. Dit is al sinds 1996 mogelijk voor het deel dat het Kunsthistorisch Instituut indertijd in het pand had achtergelaten. In de steeds wisselende tentoonstelling **PALET WILLET**, waarin een doorsnee uit de gehele verzameling van Abraham Willet wordt getoond, bevindt zich altijd een kleine selectie uit diens bibliotheek. Waar mogelijk worden ook in de eenmalige tijdelijke tentoonstellingen in Museum Willet-Holthuysen boeken aan de tentoongestelde objecten toegevoegd, zoals in 2004 een aantal prachtwerken in de tentoonstelling **EEN HUIS VOL BLOEMEN**.

AANWINST/SCHENKING

Inv.nr. KA 21964

Op de straathoek van de Linnaeusstraat waar Theo van Gogh was vermoord, vormde zich nadat de blauwe tent van de technische recherche was verdwenen, een zee van bloemen en teksten. Er stond een hek omheen en politieagenten bewaakten de plek. Tijdens de eerste tien dagen van november was het altijd druk in de Linnaeusstraat. Buurtbewoners discussieerden heftig of staarden naar de bloemen en papieren. Journalisten kwamen er de stemming peilen. Iemand had er een schrijfblok opgehangen zodat mensen ter plekke hun hart konden luchten op papier. Veel mensen hadden thuis al een boodschap in een plastic mapje gedaan of zelfs laten plastificeren of inlijsten. Er stond een zelfgetimmerd bordje met de tekst 'op 2 november is hier Nederland gestorven. Ik ben opeens een totale vreemde in mijn eigen land'. Er lag een relativerende nieuwe Loesje 'Allah is groot genoeg om tegen kritiek te kunnen'. Zowel de vermoorde filmer werd aangesproken: 'Islaf. Je had klote. Ga door daarboven' als zijn moordenaar: 'Ga in je eigen land een beetje rotzooi trappen'. Iedere dag kwamen er bloemen, tekeningen, speelgoedbeesten, waaronder een aapje met twee pleisters over zijn mond geplakt, pakjes sigaretten en teksten bij. Op 10 november, de dag na de begrafenis, werd de herdenkingsplek, op verzoek van de familie van Gogh, opgeheven. Alle brieven, tekeningen en voorwerpen werden naar

ColumnTV gebracht. Enige dagen later hebben conservatoren van het Nederlands Historisch Museum en het Rijksmuseum enkele veelzeggende voorwerpen meegenomen. Het Rijksmuseum heeft onder meer nu het zelfgetimmerde bordje en het aapje met gesnoerde mond. Het Amsterdamse Historisch Museum. Alle papieren werden ontdaan van resten van bloemen en een enkele doorweekte sigaret en ondergebracht bij het Gemeentearchief.

▲ Kalverstraat, De Papegaai

▲ Agnietenkapel, beerput

▲ Paardenstraat, riool
▼ Christuskop

ARCHEOLOGIE

De afdeling Archeologie van het bureau Monumenten & Archeologie heeft in 2004 negen opgravingen uitgevoerd. Daarnaast werden op twaalf bouwplaatsen waarnemingen gedaan.

DE PAPEGAAI

Vanwege funderingsherstel van de H.H. Petrus en Pauluskerk ('Een kwartier-tje voor God') in de Kalverstraat, konden de archeologen de bodem onder de kerk onderzoeken. De huidige kerk stamt uit 1899 en heeft zich ontwikkeld uit een 17de-eeuwse schuilkerk in een woonhuis, bekend onder de volksnaam De Papegaai. Over de schuilkerk en het eerste echte kerkgebouw dat in 1710 achter het huis werd opgericht is weinig bekend. Stadsgechiedschrijver Jan Wagenaar noemde het in 1765 een fraai hoog gebouw met twee galerijen, waarvan de onderste rustte op vier kolommen. Aan de hand van de zuid- en westmuren die onder de vloer zijn teruggevonden kon worden gereconstrueerd dat het 18de-eeuwse kerkje 15 x 8,5 meter groot was met circa 1,6 meter brede galerijen. Ook werden vier bakstenen poeren aangetroffen die door gemetselde spaarbogen onderling waren verbonden. Daarop zouden de basementen van Wagenaars ronde kolommen hebben gestaan.

STADSWAL

Omstreeks 1660 was Amsterdam omgeven door een imposante stadswal met 26 bolwerken. Afgezien van een enkele poort is op straatniveau van de muren niets bewaard gebleven. Informatie over de bouwtechnische structuur is schaars. De sloop van het Marnixbad (er komt een nieuw sportcentrum) bood gelegenheid de stadswal te onderzoeken. Hier kwamen muurresten vrij die tot de noordelijke flank van het bolwerk Slooter Meer en de aangrenzende verbindingsmuur met het bolwerk Karthuizer, in vestingbouwtermen courtine of gordijn genoemd, hebben behoord. De fundering van de muur bleek te bestaan uit grenen funderingspalen van circa 20 centimeter doorsnede, gezekerd door dwarsplanken waarin de paalkoppen waren ingelaten. Hierop lag het langshout van ongeveer 8 centimeter dikke planken waarop de muur was gemetseld.

SINT-BERNARDUSGESTICHT

In december startte de opgraving van het Sint-Bernardusgesticht aan de Oude Turfmarkt 129-139. Op deze locatie verrijst de bibliotheek Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Het onderzoeksterrein bevond zich tussen het voormalige Nieuwe Nonnenklooster (1402) en de Amstel. De oever van de Amstel bleek hier aan het einde van de 15de eeuw te zijn opgehoogd. De oudste bouwsporen bestonden uit restanten van de roosterfundering van woonhuisjes uit het begin van de 16de eeuw. Hierop bevonden zich de muren van 17de-eeuwse panden die weer overbouwd waren door de muren van het Sint-Bernardusgesticht uit het einde van de 19de eeuw. Uit de ophogingslaag zijn verschillende vondsten geborgen, waaronder een fragment van een pijpaarden reliëf met een Christuskop.

UNIVERSITEITSMUSEUM

De Agnietenkapel aan de Oudezijds Voorburgwal maakte ooit deel uit van het voormalige Agnietenklooster. Na 1578 werd de kapel in gebruik genomen door de Admiraliteit, in 1632 werd het de zetel van het Athenaeum Illustre (hoge school). Tegenwoordig is hier het Universiteitsmuseum gevestigd. Het aangrenzend perceel 229, in gebruik als kantoorruimte van het museum, bevindt zich op de plaats van de kloostergebouwen die na 1578 werden vervangen door individuele woonhuizen. De verbouwing van dit perceel was aanleiding tot archeologisch onderzoek. Er zijn muurresten aangetroffen die op basis van het funderingstype

worden gedateerd omstreeks 1600. De gebruikte bakstenen hebben drie verschillende formaten. Vermoedelijk zijn, naast het voor die tijd gebruikelijke formaat bakstenen, ook stenen hergebruikt afkomstig van de gesloopte delen van het klooster. Ter hoogte van het voormalige binnenterrein bevonden zich een waterkelder en een mogelijk intacte beerput, waar van alleen de bovenrand is vrijgelegd en die verder is toegedekt, aangezien hier geen bouwwerkzaamheden gepland waren.

DRINKUIT

Op het terrein van de gesloopte percelen Vijzelstraat 121-131, gelegen in het gebied van de omvangrijke laat 17de-eeuwse stadsuitbreiding, is onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van beerputten. Vondsten uit dergelijke afvalputten bieden informatie over het leven van vroegere bewoners en de materiële cultuur van de stad. Een waterkelder, een beerput en een waterput werden getraceerd. De beerputten bleken regelmatig gelegegd, zodat de hoeveelheid vondsten beperkt bleef. Opmerkelijk was de vondst van een 18de-eeuwse 'drinkuit' van loodglas, een onalledaags klokvormig drinkglas, dat ondanks zijn kwetsbaarheid gaaf uit het puin van de waterput gehaald werd. Een drinkuit heeft geen voet en kan alleen op zijn kop worden neergezet. De bedoeling was dat het glas zo snel mogelijk werd leeggedronken.

▲ Drinkuit
▼ Roerblad

VOOR HET EERST GEVONDEN

Omstreeks 1600 werd het gebied tussen de Amstel en de toen aangelegde Amstelstraat bij de stad getrokken. Een opgraving aan de Paardenstraat, Verbindingsstraat tussen de Amstel en de Amstelstraat, resulteerde in de ontdekking van meerdere bewoningsfasen vanaf het einde van de 16de eeuw. Tegen 1600 was op de natuurlijke onderlaag van klei en veen een ophoging aangebracht op een rietmat. Bovenop de ophogingslaag zijn verscheidene vloerlagen, afgewisseld door vullingen, aangetroffen. Door het vondstmateriaal uit deze vullingen was het mogelijk twee plavuizen vloeren begin en tweede helft 17de eeuw te dateren. Daarboven werd in de 18de eeuw een eikenhouten plankenvloer aangelegd rond een nieuw gemaakte hardplaats. Deze bebouwing moest midden 19de eeuw wijken voor nieuwbouw. Er werd een rioelstelsel aangelegd, bestaande uit een boogvormige afvoergoot waarop stortkokers van latrines uitkwamen en die via een bezinkput loosde op de Amstel. Dit is de eerste vondst van een dergelijke rioelgoot die de overgang vormde van de traditionele afzonderlijke beerputten achter elk huis naar de latere rioelafvoer.

METROAANLEG

In het afgelopen jaar zijn op verschillende plaatsen in de stad werkzaamheden begeleid die te maken hebben met de voorbereidingen van de stationsbouw van de Noord-Zuidlijn. Bij de aanleg van een bouwput op het Stationsplein is het roerblad van een tjalkachtig schip gelocaliseerd op de vroegere bodem van de IJ-haven. Een tjalk, geschikt voor rivier- en zeevaart, werd gekenmerkt door een ronde boeg en een platte bodem. Het fragment behoorde mogelijk tot een 18de- of 19de-eeuwse variant. Op de Vijzelgracht kon een grondprofiel worden gedocumenteerd. Hier was het natuurlijke prehistorische veen zichtbaar, waarvan grondmonsters zijn genomen. De monsters bieden mogelijk meer inzicht in de historische landschapontwikkeling van het buitengebied van Amsterdam.

Voorwerpen die afkomstig zijn uit opgravingen door de afdeling Archeologie van bureau Monumenten en Archeologie vallen onder de verantwoordelijkheid van het Amsterdams Historisch Museum.
Foto's Wiard Krook, bureau Monumenten & Archeologie.

▼ **Tulpenvaas** circa 1700
Delft, aardewerk, blauw
beschilderd met bloemmotieven

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

Palet Willet

14 maart tot en met 29 augustus 2004

Voor de jaarlijks terugkerende tentoonstelling **PALET WILLET** wordt steeds een andere keuze gemaakt uit de gevarieerde verzameling van Abraham Willet, de 19de-eeuwse bewoner van het pand. In 2004 lag het accent op de collectie Venetiaans glaswerk dat opnieuw werd gegroepeerd rond een recente aanwinst: een fraaie schotel van netwerkglas (afgebeeld in het Jaarverslag 2003, p. 11).

Een huis vol bloemen

24 september 2004 tot en met 13 maart 2005

Tijdens de wintermaanden was in Museum Willet-Holthuysen een zomerse kleurenpracht te bewonderen. De tentoonstelling **EEN HUIS VOL BLOEMEN** toonde kunst en kunstnijverheid uit de 17de tot en met de 19de eeuw, geschilderd en gedecoreerd met een oneindige variatie aan bloemen, allemaal pronkstukken uit de collectie van de stad Amsterdam. Meubelen, textiel, porselein, glas en zilver vielen te bewonderen en natuurlijk de fraaiste bloemstillevens, om zo van het doek af te plukken.

In de 18de eeuw was de bloem misschien wel het meest gebruikte versieringsmotief in de toegepaste kunst. Zilver, meubels en kleding werden respectievelijk gedreven, ingelegd en geborduurd met weelderige bloemencomposities.

◀ **Provencerozen en insecten** 1651

Margareta de Heer (voor 1603-voor 1665)

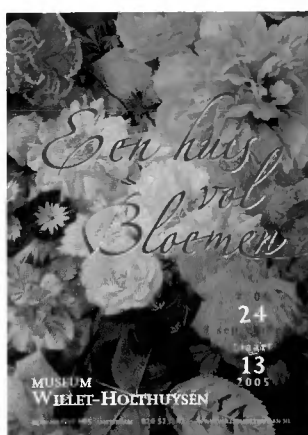
Penseel in waterverf en dekverf, op perkament

▼ **Commode** 1766

Andries Bongen

(circa 1732-1792)

Amsterdam, verschillende houtsoorten, verguld koper en brons, marmer

Zo maakte de Amsterdamse meubelmaker Andries Bongen commodes met inlegwerk van verschillende houtsoorten naar de laatste Franse mode. Op de buik van het meubel prijkt een rijk gevulde bloemenvaas. Porselein, het witte goud, was nog gewilder als het met bloemen was beschilderd. Catharina Backer, telg uit een voornaam Amsterdams patriciërsgezicht, was een verdienstelijk amateurschilderes van bloemstillevens. Van haar hand is een uniek album met vroeg 18de-eeuwse tekeningen bewaard gebleven. Speciaal voor de tentoonstelling is een digitale versie van het album gemaakt, zodat de bezoeker het boek kon doorbladeren.

De tentoonstelling werd geopend door mevrouw drs. Janneke Brinkman-Saletijn, biologe en bloemenschilderes.

Samenstelling Hubert Vreeken

Vormgevingsadvies Architectenbureau Jowa

Evenementen In samenwerking met het populaire damesblad *Midi* zijn in Willet-Holthuysen gratis workshops bloemschikken georganiseerd voor de lezeressen van dit blad, gegeven door een professionele bloemiste, en gecombineerd met een bezoek aan de tentoonstelling. Het enthousiasme van de lezeressen was groot: honderden dames belden en mailden het museum om een plaats bij één van de workshops te bemachtigen. Meer dan 75 dames en 1 heer wisten zich de gelukkigen. De tentoonstelling en de workshops kregen extra aandacht in *Midi* door een mooie recensie van de tentoonstelling, plus een interview met conservator Hubert Vreeken.

AANWINST/SCHENKING

Bezonningsapparaat 1956

Ontwerp: Technische Hogeschool, Delft

Uitvoering: Dienst Publieke Werken, gemeente Amsterdam
Metaal en andere materialen,
h. ca. 97 cm, br. ca. 133 cm
Inv.nr. KA 218601/2

Na de Eerste Wereldoorlog nam in de stedenbouw de belangstelling voor nieuwe wijken met een goede bezonning sterk toe. In Amsterdam was de afdeling Stadsontwikkeling van de Dienst Publieke Werken een machtig pleitbezorger van die ontwikkeling. Men riep een zonne-commissie in het leven en er verschenen zonne-rapporten. Artsen die betrokken waren bij hygiënische vraagstukken van volkshuisvesting en stedenbouw kregen speciale cursussen over het onderwerp. Tegen die achtergrond moet het bezonningsapparaat worden gezien dat het Amsterdams Historisch Museum van de Dienst Ruimtelijke Ordening ten geschenke heeft gekregen. Doel van de vernuftige machine was de nabootsing van de bezonning van dezelfde woningblokken op verschillende tijden van de dag en in verschillende jaargetijden. Daartoe werd op de schijf een studiemacquette vastgezet. Vervolgens stelde men de beweegbare schijf in op datum, uur van de dag, breedtegraad en oriëntatie, zoals noord-zuid of oost-west. De zon werd voorgesteld door een niet bewegende lamp. Stedenbouwers en architecten waren direct enthousiast over de nieuwe kunstz. Het na-oorlogse apparaat werd – mede op basis van experimenten met een primitieve voorganger in de jaren '30 - ontwikkeld door prof. ir. Th. K. van Lohuizen

(1890-1956), oud-ingenieur van de afdeling Stadsontwikkeling. Vanaf 1956 is het apparaat gebruikt ten behoeve van alle nieuwe huizenblokken die aan de stadsgrenzen verrezen. Voor een groot deel waren die stadsuitbreidingen een uitwerking van het Algemeen Uitbeidingsplan uit 1935, een internationaal vermaard plan waarvan het museum verschillende maquettes en plattegronden bezit. Tegenwoordig worden grote bezonningsmachines als deze niet meer gebruikt. Hun plaats is ingenomen door computers.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

GETROFFEN DOOR TSUNAMI

Een van onze conservatoren, Robert Parthesius, is namens het museum project-leider van het Mutual Heritage Centre Sri Lanka 2001-2004. Dit project behelsde onderwaterarcheologie, conservering, onderzoek en presentatie van het VOC-schip de Avondster (1659) dat bij Galle voor de kust van Sri Lanka was gezonken. Het project werd gefinancierd uit de zogenaamde HGIS-gelden (Homogene Groep Internationale Samenwerking). Op tweede kerstdag is ook het Mutual Heritage Centre door de tsunami getroffen. Gelukkig hebben alle medewerkers de zeebeving overleefd, maar gebouwen en opgedoken voorwerpen zijn van de bodem weggevaagd. Net voor kerst had de conservator van ons museum zijn aandeel in het project afgerond. Zijn taak zou alleen nog bestaan uit het neerleggen van zijn bevindingen in een rapport. Het was de bedoeling dat er een museum zou worden gevestigd in een voormalig VOC-pakhuis. Dit zou het sluitstuk vormen van de grootschalige culturele samenwerking op het gebied van onderwaterarcheologie, monumentenzorg en museologie. Samen met de ministeries van Buitenlandse Zaken en OC&W wordt nu een projectgroep 'Reconstruction Galle' opgericht om Galle te steunen bij de herbouw van de culturele infrastructuur. Het helpen inrichten van het museum in Galle zou bijvoorbeeld het startpunt kunnen zijn van het laten herleven van het cultureel toerisme in dit deel van Sri Lanka. Ook het Prins Claus Fonds geeft door middel van het Cultural Emergency Response financiële ondersteuning voor de wederopbouw.

BIJLAGEN

TENTOONSTELLINGEN IN 2005

In het Amsterdams Historisch Museum

Stadse Beesten

10 maart tot en met 4 september 2005

In Amsterdam wonen bijna 750.000 mensen. Zij delen hun stad met een veelvoud aan dieren. Door de verscheidenheid aan leefgebieden, zoals parken, tuinen, grachten, telt Amsterdam een opmerkelijk groot aantal diersoorten. Er wonen zelfs vossen en slangen. Vanaf 10 maart verandert het museum in een natuurreservaat. In **STADSE BEESTEN** staat de relatie tussen mens en dier centraal, in het verleden en het heden.

Suiker

De merkwaardige geschiedenis van een zoetstof, 1600-2000

21 oktober 2005 tot en met 19 februari 2006

Vanuit het heden reist de bezoeker naar het Amsterdam van de 17de eeuw. Ruwe suiker was toen belangrijke handelswaar en de veredeling van suiker 'booming business'. Waar haalden de Amsterdammers die ruwe suiker vandaan? De bezoeker reist door naar Brazilië en Suriname, wordt geconfronteerd met onder meer onvrije Afrikaanse arbeid. Terug in Amsterdam gaat het verder in de tijd: de bietsuiker werd geproduceerd en de firma Werkspoor leverde machines voor de suikerindustrie op Java en in Suriname. Tot nu: de subsidie van westerse landen aan hun suikerbietboeren, een oneerlijke concurrentie voor ontwikkelingslanden.

In Museum Willet-Holthuysen

Palet Willet

8 april tot en met 21 augustus 2005

Een keuze uit de verzameling van Abraham Willet.

Rijk gekleed | Dress to Impress 1750-1920

23 september 2005 tot en met 22 januari 2006

De kostuumcollectie van het museum is door haar omvang, veelzijdigheid en kwaliteit uniek. En dat mag gezien worden! Herenkostuums, baljaponnen, strakke rokken, crinolines, doopjurkjes, in **RIJK GEKLEED** passeren ze allemaal de revue. Alleen de luxere, door middle- en upperclass gedragen kostuums zullen worden getoond. De kledingstukken vertellen elk een eigen verhaal, bijvoorbeeld over een restauratie of over de drager van het stuk.

AANWINST/AANKOOP

Uitzicht uit het atelier 1935

Theo Stiphout (1913-2002)

Olieverf op doek

55 cm x 75 cm

Inv.nr. SA 41551

Theo Stiphout was een sociaal bewogen kunstenaar. Hij schilderde vooral stadsgedichten in realistische stijl, waarbij hij zich liet inspireren door de moderne, industriële omgeving. Tussen 1934 en 1937 woonde en werkte Stiphout aan de Nieuwezijds Kolk 11-2 hoog in Amsterdam. Vanuit zijn raam schilderde hij het uitzicht op de overkant, waar een broodbakkerij en een koffiehuis waren gevestigd. Een orgelman heeft zijn instru-

ment geposteerd voor het koffiehuis en draait aan het wiel, terwijl zijn collega rammelt met het geldbakje. De mensen achter het venster kijken even op van hun koffie. Het orgelfront is naar hen gericht; wij zien slechts de achterkant. Het museum heeft in zijn verzameling verschillende uitzichten uit de ateliers of woningen van kunstenaars, zoals in het geval van Willem Witsen, Jan Sluyters en Jan Veth. Het schilderij van Stiphout zet de reeks voort en verbeeldt daarenboven de crisisjaren '30 op treffende wijze.

(Met dank aan Erik Schmitz van het Gemeentearchief, die de voorstelling identificeerde.)

BEZOEKERSAANTALLEN

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

	2000	2001	2002	2003	2004
Betalend	47.038	42.448	59.528	49.152	59.692
MJK	47.150	16.780	40.116	33.144	53.090
Korting	58.115	72.006	58.320	62.736	70.150
School	9.368	7.820	8.308	9.752	17.132
Subtotaal	161.671	139.054	166.272	154.784	200.064
Binnenplaats	42.645 ****		51.783 **		
Totaal	161.671	139.054 ***	166.272	154.784	200.064 *

* Hoog bezoekersaantal i.v.m. succesvolle tentoonstelling **BREITNERS AMSTERDAM**.

** Bij de tentoonstelling **LIEFDE TE KOOP** hebben 51.783 bezoekers ook de tent op de binnenplaats bezocht.

*** In 2001 waren de zalen 4 t/m 10 i.v.m. renovatie van juli t/m december gesloten.

**** De tentoonstellingen **FIETSEN IN PEKING** en **CONSTANCE WIBAUT 80 JAAR** op de binnenplaats van het museum en in de Schuttersgalerij trokken in totaal 42.645 bezoekers.

***** De telling van de Schuttersgalerij heeft in 2004 soms gehaperd

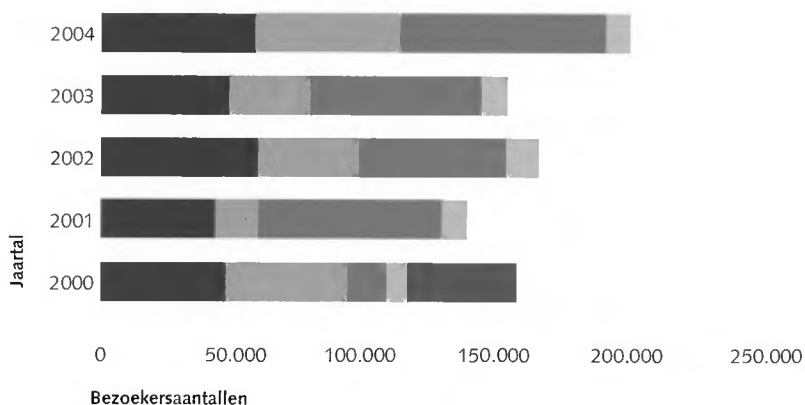
MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

	2000	2001	2002	2003	2004
Betalend	21.198	22.196	22.663	19.994	19.994
MJK	8.355	3.978	6.122	6.383	9.226
Korting	16.304	23.957	26.249	22.040	18.944
School	1.427	1.738	770	1.391	2.069
Totaal	47.284	51.869	55.804	51.808	50.233

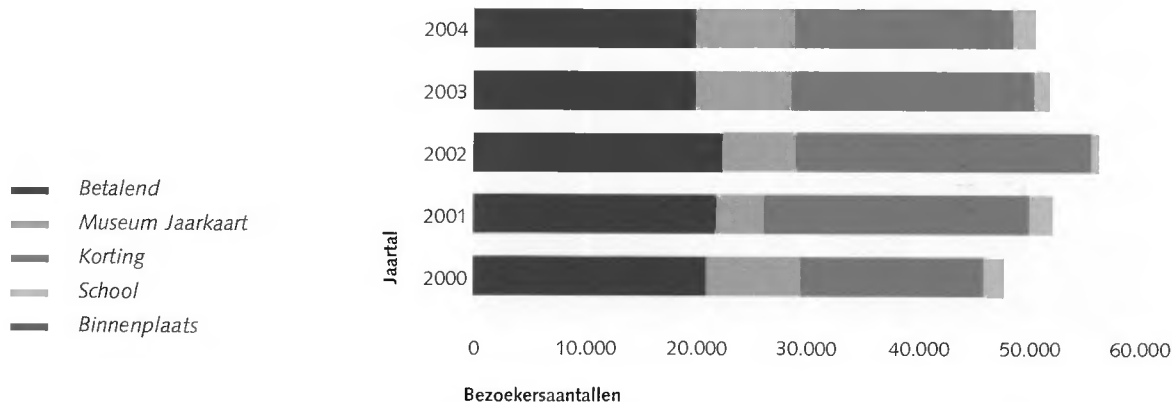
SCHUTTERS GALERIJ

	2000	2001	2002	2003	2004
Totaal	280.172	300.217	280.916	271.800	219.934 ***

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

- Betalend*
- Museum Jaarkaart*
- Korting*
- School*
- Binnenplaats*

GROEPSGEGEVENS

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM EN MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Basis-/Speciaal onderwijs	169	124	72	100	150	100	184	475
Voortgezet onderwijs	228	190	100	201	255	250	290	355
MBO	8	29	6	43	2	11	20	14
HBO	42	21	15	20	9	35	16	30
Universiteit	28	22	25	45	41	31	48	47
Onderwijs voor volwassenen	54	57	35	42	37	46	53	77
Diversen	486	298	95	330	260	467	487	535
Totaal	1.015	741	348 *	781	767 **	940	1.098	1.533
Groepen o.l.v. een museumdocent	553	387	224	301	422	456	606	635

* In 1999 is het Amsterdams Historisch Museum van 1 januari tot 10 december i.v.m. renovatie en herinrichting voor een groot deel gesloten geweest.

** In 2001 zijn de zalen 4 t/m 10 in het Amsterdams Historisch Museum i.v.m. renovatie van juli t/m december gesloten geweest.

GROEPSBEZOEK

	AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM		MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN	
	2003	2004	2003	2004
Basis-/Speciaal onderwijs	142	401	42	74
Voortgezet onderwijs	267	334	123	21
MBO	20	11	0	3
HBO	15	29	1	1
Universiteit	46	44	2	3
Onderwijs voor volwassenen	50	70	3	7
Diversen	341	331	146	95
Totaal aantal educatieve groepen	881	1.220	217	204

Groepsbezoek in 2004

Bij 'Basisonderwijs' kwamen 284 groepen via de Kunstkijkuren. Van het groepsbezoek bij 'Voortgezet onderwijs' zijn 150 groepen afkomstig uit het VMBO. Bij het 'Onderwijs voor volwassenen' zijn 65 groepen NT2-groepen die het museum bezochten in het kader van hun taallessen.

STICHTING AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

De Stichting Amsterdams Historisch Museum heeft ten doel de belangen van het Amsterdams Historisch Museum te bevorderen in de meest uitgebreide zin van het woord. De Stichting voert het beheer over Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum.

Mr. W.F.C. Stevens, voorzitter
Mr. G.W. baron van der Feltz, penningmeester
Ir. C. den Hartog
Mr. J.Ch.L. Kuiper
G.J.A. van der Lugt
Prof.dr. P. de Rooij
Prof.drs. Ed. van Thijn

HET GENOOTSCHAP AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

per 31 december 2004

Het museum beoogt met Het Genootschap het Amsterdamse bedrijfsleven te betrekken bij het vergroten van het maatschappelijk draagvlak van het museum en tevens extra inkomsten te verwerven teneinde de museale activiteiten van het museum uit te kunnen breiden.

ABN AMRO Bank N.V.	Koninklijke Philips Electronics N.V.
Accountancy & Consultancy Amsterdam	Koninklijke Vendex KBB N.V.
Barbizon Palace Hotel	Koopmans' Drukkerij BV
Boer & Croon Strategy and Management	KPMG
Bos Management	Kroonenberg Groep
Bouw en Aanneming-mij. Derksen & Singerling b.v.	MABB.V.
Breedveld en Schröder BV	Motivaction
Delta Lloyd Verzekeringen NV	N.V. NUON Holding
Dorned B.V.	De Nederlandsche Bank N.V.
EBW Installatietechnieken	Oranje-Nassau Groep BV
Ernst & Young	Pinkroccade Infrastructure Services BV
Galjema B.V. Technisch Adviesbureau	Poelwijck Sweers Makelaardij o.g./ Vastgoedmanagement
Heineken Nederland B.V.	Rijnja Repro BV
Hillen & Roosen B.V.	Sargentini B.V.
ING Bank	Scheers Schilders van 1894 bv
Ispa Plastics	Theodoor Gilissen Bankiers N.V.
Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam	Ubachs Betimmeringen
Kas Bank	VABE Beheer B.V.
Koninklijke Fabrieken Posthumus BV	Vecht Metaal BV
Koninklijke Luchtvaart Maatschappij nv	Yapi Kredi Bank
	Ymere

Heiwerk aan de Van
Diemenstraat 1897
George Hendrik Breitner
(1857-1923)
Singer Museum Laren
(bruikleen uit particuliere
collectie)

ANNUAL REPORT SUMMARY

'A moment of profound recognition', a 'feast for the eye', a 'meticulously-presented show', and 'a fascinating tour through an Amsterdam that is no more', were some of the enthusiastic and highly complimentary comments from press and visitors on seeing the exhibition **BREITNER'S AMSTERDAM: PAINTINGS AND PHOTOGRAPHS**. George Breitner (1857-1923) is the quintessential depicter of Amsterdam scenes from around 1900. Visitors to the exhibition could share his fascination with, and love for, the city: the hurly-burly of Dam Square; horses stamping as they stand waiting to pull the trams; maidservants footing it along the streets; houses being pulled down and buildings being constructed. All this was diligently recorded by Breitner in painting and photograph. In order to assist today's visitors in recognizing the places Breitner depicted in his works, photographs of the places as they are now were displayed alongside his early 20th-century pictures of streets, squares and canals.

In 1886 Breitner left The Hague, where he had studied, and moved to Amsterdam – the city that would inspire him for the rest of his life. At the time Amsterdam was rapidly expanding, after years of stagnation. New buildings were rising everywhere. Suburbs were constructed to house the ever-growing population. In the city centre, architecturally acclaimed edifices appeared – such as the Rijksmuseum and the Central Station. The city was abuzz. Breitner was accepted into the literary and artistic group known as the *Tachtigers* (the 1880s movement) where new ideas zipped back and forth. He soon became one of the most prominent Amsterdam Impressionist painters. He would scour the city streets in search of visually arresting sights, making endless sketches of people and buildings, construction works and still waters. Then he would go home and work out the sketches he had produced. Above all, he wanted to be a painter of the people. He declared: 'I shall depict people in the streets and in their houses, in the streets and houses that they have built, the very stuff of life'. Breitner was

fascinated by all weathers and all seasons and he painted them all: the grey mist and mizzle, the soft snow, the mysterious twilight. His paintings breathe the damp of the rain-washed streets. In 1901 the Amsterdam artists' society *Arti et Amicitiae*, of which Breitner was a member, organized a large retrospective exhibition of his work. Breitner had reached the summit of his career.

THE GIFT: AN AMSTERDAM BANKER'S COLLECTION OF DUTCH MASTERS was the second large-scale exhibition held in the museum in 2004. The Amsterdam banker Adriaan van der Hoop (1778-1854) was an affluent man. He had gained his wealth as director of the international and highly-esteemed banking and trading house of Hope & Co., in Amsterdam. He built up a large and – for his time – exceptional collection of paintings. It included the work of 17th- and 19th-century masters, names such as Rembrandt and Jacob van Ruisdael, but also pieces by such artists as Johannes Vermeer and Frans Hals who at that period were not so highly regarded. Furthermore, Van der Hoop did something unusual: he bequeathed his collection of over 250 paintings to the city of Amsterdam, which set up the Van der Hoop Museum in 1855. This was the first municipal art museum. Thirty years later the city offered on long-term loan the entire Van der Hoop Collection to the newly-built Rijksmuseum, a national museum. Part of the by now world-famous collection found its way back into a municipal museum many years later, when in 1975 the Amsterdam Historical Museum opened its doors in its present location.

The exhibition about the work of this benefactor and his splendid legacy was organized jointly by the Amsterdam Historical Museum and the Rijksmuseum. Visitors could learn about Adriaan van der Hoop, the period when he lived and some of the superb paintings that graced his collection. Among them are such masterpieces as Vermeer's *Woman Reading a Letter* and Jacob van Ruisdael's *The Windmill at Wijk bij Duurstede*. To run concurrently with our exhibition, the Rijksmuseum organized a show in their Philips Wing which presented twenty masterpieces from the same collection, including Rembrandt's painting known as the *Jewish Bride*.

De molen bij Wijk bij Duurstede

Jacob Isaacksz van Ruisdael (1782-1861)
Rijksmuseum, Amsterdam (bruikleen van
de stad Amsterdam)

MUSEUMBEZOEK IN 2004

COLOFON

uitgave Amsterdams Historisch Museum - afdeling
Public Relations en Marketing - 2005

samenstelling en redactie Pauline Kruseman en
Hinke Wiggers

bijdragen Annemarie den Dekker, Aagje Gosliga,
Jerzy Gawronski (afdeling Archeologie, bureau
Monumenten en Archeologie), Nel Klaversma,
Norbert Middelkoop, Gusta Reichwein, Lucie
Snoeker, Hubert Vreeken, Lodewijk Wagenaar
en Annemarie de Wildt

grafische vormgeving NEON, Amsterdam

foto's (tenzij anders vermeld) Diederik Ingel, Dennis
Hogers en Rob Versluys © Amsterdams Historisch
Museum

vertaling annual report summary Wendie Shaffer,
Amsterdam

druk Koopmans' drukkerij bv, Hoorn

papier Dit jaarverslag is gedrukt op Mediaprint
zijdemat, chloorarm papier

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

bezoekadressen Kalverstraat 92, Nieuwezijds
Voorburgwal 357, Sint-Luciënsteeg 27
openingstijden maandag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur,
zaterdag en zondag 11.00-17.00 uur
(1 januari, 30 april en 25 december gesloten)
openbaar vervoer tramlijnen 1, 2, 4, 5, 9, 14, 16, 24, 25,
halte Spui
postadres Postbus 3302, 1001 AC Amsterdam
telefoon (020) 523 18 22
fax (020) 620 77 89
e-mail info@ahm.amsterdam.nl
www.ahm.nl

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

bezoekadres Herengracht 605
openingstijden maandag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur,
zaterdag en zondag 11.00-17.00 uur
(1 januari, 30 april en 25 december gesloten)
openbaar vervoer tramlijnen 4, 9, 14, halte Rembrandt-
plein, metrohalte Waterlooplein
postadres Postbus 3302, 1001 AC Amsterdam
telefoon (020) 523 18 22
fax (020) 620 77 89
e-mail info@ahm.amsterdam.nl
www.willetholthuisen.nl

OMSLAG

Rokin, 1896 (detail)
George Hendrik Breitner (1857-1923)
Particuliere collectie

Details uit foto De Dam
George Hendrik Breitner (1857-1923)

